

حسابداری مسئولیت های اجتماعی

محمد رضایی^۱، مهران مختاری^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قاینات

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قاینات

نام نویسنده مسئول:

محمد رضایی

چکیده

هدف از ارائه این مقاله آشنایی اولیه علاقه مندان حسابداری، با حسابداری اجتماعی است. در این مقاله تعاریف اولیه از حسابداری اجتماعی آورده شده است. سپس به استفاده کنندگان از حسابداری اجتماعی اشاره شده است. در این مقاله همچنین به تاریخچه و بعد از آن به اهداف حسابداری اجتماعی و مزایای آن و سپس به مشکلات پیاده سازی حسابداری و گزارشگری اجتماعی اشاره شده است. مسئولیت اجتماعی شرکت ها موضوع حساسیت برانگیز و مورد توجه در سال های اخیر بوده است و تمایل به سرمایه گذاری در شرکت هایی که اعمال و گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت ها را دارند، در حال افزایش است و در حوزه گزارشگری مالی بالاخص در حسابداری مدیریت اهمیت برجسته ای یافته است. بررسی آثار و مقالات، رابطه مسئولیت اجتماعی را با مالکیت نهادی یک رابطه غیر مستقیم می داند. لذا پژوهش حاضر به بررسی اثر واسطه ای عملکرد مالی بر رابطه مسئولیت اجتماعی شرکت ها با مالکیت نهادی می پردازد. بدین منظور، ۲۳ شرکت سرمایه گذاری در بازه زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۲ به عنوان نمونه آماری تحقیق در دو مرحله مورد آزمون قرار گرفت. ابتدا رابطه مسئولیت اجتماعی شرکت ها با عملکرد مالی مورد بررسی قرار گرفت و سپس رابطه مسئولیت اجتماعی شرکت ها با مالکیت نهادی با تاثیر متغیر میانجی عملکرد مالی بررسی گردید. نتایج حاکی از تاثیر متغیر واسطه ای عملکرد مالی بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی و مالکیت نهادی می باشد. در این روزها مشکلات اجتماعی از جمله مسائلی است که مورد مناظرات سیاسی قرار گرفته و جستجو برای یافتن راه حل این مشکلات اهمیت ویژه ای پیدا کرده است. حسابداری مسئولیتهای اجتماعی پاسخی به این مشکلات می باشد که با در نظر گرفتن نتایج اجتماعی تصمیمات، همچون اثرات اقتصادی آنها، سعی در گسترش دامنه حسابداری سنتی داشته و معیارهای جدیدی را برای تعریف اهداف اجتماعی و ارزیابی میزان پیشرفت در نیل به این اهداف را می طلبد. از دیدگاه کلان توجه زیادی به تعریف شاخصهای مفید و مربوط اجتماعی شده و از دیدگاه فرد به اهداف اجتماعی، اهمیت فزاینده ای به استراتژیهای سازمانی داده شده است و نیاز به معیارهایی که در فرآیند تصمیم گیری بتواند مفید باشد مورد شناسایی قرار گرفته است. تقریباً همگان قبول دارند که شرکتها باید از نظر اجتماعی مسئول کار خود باشند گو اینکه امکان دارد عنوان شود که چنین نظری صرفاً شکل تعمیم یافته این مرام پذیرفته شده جهانی است که افراد و گروهها باید تاثیر اعمال خود بر سایرین را در نظر داشته باشند. به طور کلی سه رویکرد در مورد مفهوم مسئولیتهای اجتماعی شرکتها وجود دارد که شرح زیر قابل تبیین می باشند: نظریه اول از تئوریهای کلاسیک اقتصادی منشاء می گیرد. طبق این مفهوم شرکت فقط و فقط یک هدف دارد و آن به حداکثر رسانیدن سود و به تبع آن حداکثر نمودن ثروت سهامداران است. البته این موضوع تا جایی پذیرفته شده و قابل حمایت است که در جهت تلاش برای رسیدن به هدف چارچوبی اخلاقی و حقوقی وجود داشته باشد

واژگان کلیدی: حسابداری، عملکرد مالی، مسئولیت های اجتماعی

مقدمه

تاریخچه

مفهوم حسابداری مسئولیت اجتماعی در اوایل دهه ۶۰ میلادی توسط نویسندگانی مثل آندرسون، موبلی، و لین اوس مطرح شد. آندرسون را باید بعنوان پدر حسابداری مسئولیت اجتماعی نامید. در آمریکا این مفهوم در اوایل دهه ۷۰ م توسط انجمن حسابداری آمریکا به منظور بررسی موانع و مشکلات مربوط به اندازه گیری در حسابداری مسئولیت اجتماعی آغاز شد و با وجود گذشت ۴۰ سال هنوز این مفهوم از جدیدترین مباحث حسابداری است. هر کسب و کاری صرف نظر از اندازه آن کسب و کار، می تواند این ارزیابی را انجام دهد. این فرآیند، یک پدیده حسابداری در اواخر قرن بیستم است. رشد این نوع حسابداری به عنوان یک رشته حسابداری ناشی از فشارهای جنبش زیست محیطی در شرکت های بزرگ است. همچنین، این موضوع از تقاضای دولت ها و مردم نیز نشأت می گیرد که فعالیت های کسب و کار و آثار آن بر فعالیت های محیطی، شفاف تر گردد. حسابداری اجتماعی تلاش می کند تا حسابداری را برای بهای تمام شده و مزایای فعالیت های شرکتی در ارتباط با اجتماع و محیط ایجاد نماید. یک کسب و کار ممکن است به اندازه گیری تأثیر مشارکت اجتماعی و کمک های خیریه در مناطق تحت فعالیت خود بپردازد در خصوص تدوین استانداردهای حسابداری مسئولیت اجتماعی به دلیل فشار سازمانهای هوادار محیط زیست و حقوق بشر در کشورهای صنعتی، فدراسیون بین المللی حسابداری (IFAC) توجه خود را معطوف به این موضوع معطوف کرد و مجموعه ای بیانیه ها را در رابطه با تدوین استانداردهای این مفهوم صادر نمود. در ایران اولین در پاییز سال ۱۳۷۲ در فصلنامه بررسی های حسابداری دانشگاه تهران مقاله ای با عنوان تئوری حسابداری اجتماعی مطرح شد و تاکنون مقالا زیادی در این خصوص ارائه شده است. گزارشهای ارائه شده توسط سیستم حسابداری مالی، عملکرد واحد تجاری را از جنبه های خاص مورد ارزیابی قرار می دهند و سودآوری و توان مالی واحد تجاری را شاخص موفقیت یا عدم موفقیت می دانند و بیشترین توجه را معطوف منافع گروههایی می کنند که مهمترین آنها عبارتند از:

- سرمایه گذاری بالفعل و بالقوه؛ - مدیران واحد تجاری؛ - اعتبار دهندگان بالفعل و بالقوه؛ - سازمانهای دولتی؛
- کارکنان واحد تجاری؛ - مشتریان؛ - فروشندگان.

به دلیل عدم توجه به منافع سایر گروههای اجتماع و همچنین اثرات زیست محیطی ناشی از فعالیتهای واحد تجاری، در اوایل دهه شصت میلادی مفهوم جدیدی به نام حسابداری مسئولیتهای اجتماعی (SRA=SOCIAL RESPONSIBILITY ACCOUNTING) در مباحث نظری حسابداری مطرح شد و نویسندگانی از اروپا، کانادا و استرالیا از قبیل آندرسن، موبلی و لین اوس در نوشته های خود به آن اشاراتی داشته اند و از میان آنان آندرسن را باید به عنوان پدر این شاخه از دانش حسابداری دانست. اما در کشور آمریکا مفهوم حسابداری مسئولیتهای اجتماعی با یک دهه تاخیر در اوایل دهه هفتاد، توسط انجمن حسابداری آمریکا (A. A. A) با تشکیل کمیته ای به منظور بررسی موانع و مشکلات مربوط به فرایند اندازه گیری و گزارشگری در حسابداری مسئولیتهای اجتماعی آغاز شد و با وجود گذشت بیش از چهار دهه، این مفهوم هنوز هم از جدیدترین مباحث حسابداری است که در مراحل اولیه رشد به سر می برد و از نظر اجرا و به کارگیری پیشرفت چندانی نداشته است؛ به گونه ای که تاکنون غالب مقالات منتشر شده، جنبه توصیفی داشته و بیشتر با تکیه بر توصیف مفاهیم، توجه کمتری را به مشکلات اجرا و ارائه راهکارهای مناسب جهت عملی کردن آن داشته اند. شاید عامل اصلی این حرکت، ناشی از محدودیتهای و مشکلات مربوط به اندازه گیری و گزارشگری آثار خارجی واحد تجاری باشد. منظور از آثار خارجی، آن گروه از فعالیتهای و نتایج عملیات واحد تجاری است که فراتر از منافع گروههای پیش گفته باشد و آثاری همچون هزینه های اجتماعی، منافع اجتماعی و بازده اجتماعی را شامل می شود.

سر انجام به دلیل فشار سازمانهای هوادار محیط زیست و حقوق بشر در کشورهای صنعتی برای مبارزه با آلودگی محیط زیست بویژه آلودگیهای ناشی از آزمایشهای هسته ای، فدراسیون بین المللی حسابداران (IFAC) توجه خود را معطوف موضوع حسابداری مسئولیتهای اجتماعی کرد و بر این اساس فدراسیون مذکور، مجموعه ای از بیانیه ها را صادر کرد که در آنها خواستار تدوین استانداردهایی در رابطه با حسابداری و حسابرسی مسئولیتهای اجتماعی شد.

اما در خصوص کشور ما، این مفهوم همانند سایر امور با سه دهه تاخیر، برای اولین بار در پاییز سال ۱۳۷۲ شمسی (۱۹۹۳ میلادی) در فصلنامه بررسی های حسابداری دانشگاه تهران با مقاله ای به نام تئوری حسابداری اجتماعی مطرح و تاکنون مقالات انگشت شماری در این خصوص توسط صاحب نظران رشته حسابداری ارائه شده است.

تعریف حسابداری اجتماعی

حسابداری اجتماعی فرایند گردآوری، اندازه گیری و گزارش معاملات و تأثیران متقابل این معاملات بین واحدهای تجاری و جامعه پیرامونی اوست. حسابداری اجتماعی از طریق اندازه گیری و گزارشگری تأثیرات متقابل واحد تجاری و جامعه پیرامونی اش، ارزیابی از توان ایفاء تعهدات اجتماعی را امکانپذیر می سازد

حسابداری اجتماعی شاخه ای از حسابداری است که به بررسی تاثیر عملیات یک کسب و کار بر جامعه، می پردازد این مساله مستلزم آن است که شرکت ها با دقت به جامعه و همه مسائل اطراف خود نگاه کنند و در نظر بگیرند که عملیات آنها چه تاثیری بر افراد، محیط و مکان های اطرافشان دارد. حسابداری اجتماعی به انواع دارایی هایی که در حسابداری مالی مطرح است، نمی پردازد بلکه تمرکز آن بر رفتارهای کسب و کار است. حسابداری اجتماعی به بررسی تاثیر رفتار بر محیط اطراف می پردازد

«کیث دیویس» معتقد است که: «مسئولیت اجتماعی یعنی نوعی احساس تعهد به وسیله مدیران سازمانهای تجاری بخش خصوصی که آن گونه تصمیم گیری نمایند که در کنار کسب سود برای موسسه، سطح رفاه کل جامعه نیز بهبود یابد». «درک فرنچ» و «هینر ساورد» در کتاب «فرهنگ مدیریت» درخصوص مسئولیت اجتماعی می نویسند: «مسئولیت اجتماعی، وظیفه ای است برعهده موسسات خصوصی، به این معنا که تاثیر سوئی بر زندگی اجتماعی که در آن کار می کنند، نگذارند. میزان این وظیفه عموماً مشتمل است بر وظایفی چون: آلوده نکردن، تبعیض قائل نشدن دراستخدام، پرداختن به فعالیتهای غیراخلاقی و مطلع کردن مصرف کننده از کیفیت محصولات. همچنین وظیفه ای است مبتنی بر مشارکت مثبت در زندگی افراد جامعه». حسابداری اجتماعی به خودی خود دربرگیرنده رفتار کسب و کاری است که رفاه را برای مردم فراهم می کند. در نتیجه حسابداری اجتماعی اغلب با نام حسابداری اجتماعی و محیطی، گزارشگری اجتماعی شرکتی یا گزارشگری مسوولیت اجتماعی شرکتی شناخته می شود. به علت تمرکز حسابداری اجتماعی بدون در نظر گرفتن جنبه های گزارشگری مالی کسب و کار، حسابداری اجتماعی تحت عنوان گزارشگری غیرمالی یا حسابداری بقا (پایداری) دنبال می شود. یک کسب و کار می تواند به بررسی (تجزیه و تحلیل) پایداری واحد اقتصادی از جنبه های اجتماعی، فرهنگی و مالی بپردازد. همچنین می تواند توانایی خود را به منظور آغاز کار و سپس حفظ تعهد خود برای انجام فعالیت ها در مسیری که به نفع جامعه است، تجزیه و تحلیل کند. حسابداری اجتماعی فرآیندی است که هر نوع واحد اقتصادی می تواند انجام دهد و فقط به کسب و کارهایی که بر سودآوری تمرکز دارند، اختصاص ندارد. این نوع حسابداری، دولت، کسب و کارهای غیرانتفاعی و سازمان های خیریه را نیز در بر می گیرد. در واقع حسابداری اجتماعی بر مسوولیت دلالت دارد که این مساله اقتضا می کند که فعالیت های سازمان ها در راستای حفظ و بقای بشریت صورت گیرد. «رابینسون» در همین رابطه می گوید: «مسئولیت اجتماعی یکی از وظایف و تعهدات سازمان در جهت منتفع ساختن جامعه است به نحوی که هدف اولیه سازمان یعنی حداکثر کردن سود را صورتی متعالی ببخشد».

در تعاریف دیگری از مسئولیت اجتماعی آمده است:

۱- موسسات بازرگانی در جامعه ای کار می کنند که آن جامعه برای آنها فرصتهای مختلفی را ایجاد کرده است که آنها به کسب سود می پردازند. در عوض، سازمانهای مذکور باید متعهد باشند که نیازها و خواسته های جامعه را برآورده کنند. این تعهد را مسئولیت اجتماعی می نامیم.

۲- مسئولیت اجتماعی، تعهد تصمیم گیران برای اقداماتی است که به طور کلی علاوه بر تامین منافع خودشان، موجبات بهبود رفاه جامعه را نیز فراهم می آورد. در این تعریف، عناصر چندی وجود دارد: اولاً، مسئولیت اجتماعی، یک تعهد است که موسسات باید درقبال آن پاسخگو باشند. ثانیاً، موسسات مسئولند که از آلوده کردن محیط زیست، اعمال تبعیض در امور استخدامی، بی توجهی به تامین نیازهای کارکنان خود، تولیدکردن محصولات زیان آور و نظائر آن که به سلامت جامعه لطمه می زنند، بپرهیزند. و سرانجام، سازمانها باید با اختصاص منابع مالی، در بهبود رفاه اجتماعی موردقبول اکثریت جامعه بکوشند. این قبیل اقدامات عبارتند از: کمک به فرهنگ کشور و موسسات فرهنگی و بهبود کیفیت زندگی». درنهایت، مقصود از مسئولیت اجتماعی این است که، چون سازمانها تاثیر عمده ای بر سیستم اجتماعی دارند، لاجرم چگونگی فعالیت آنها باید به گونه ای باشد که در اثر آن زبانی به جامعه نرسد، و در صورت رسیدن زیان، سازمانهای مربوطه ملزم به جبران آن باشند. به عبارت ساده تر، سازمانها باید به عنوان جزئی مرتبط با نظام بزرگتر که در آن قرار دارند، عمل کنند.

۳- مسئولیت اجتماعی، تعهد تصمیم گیران برای اقداماتی است که به طور کلی علاوه بر تامین منافع خودشان، موجبات بهبود رفاه جامعه را نیز فراهم می آورد. در این تعریف، عناصر چندی وجود دارد: اولاً، مسئولیت اجتماعی، یک تعهد است که موسسات باید درقبال آن پاسخگو باشند. ثانیاً، موسسات مسئولند که از آلوده کردن محیط زیست، اعمال تبعیض در امور استخدامی، بی توجهی به تامین نیازهای کارکنان خود، تولیدکردن محصولات زیان آور و نظائر آن که به سلامت جامعه لطمه می زنند، بپرهیزند.

لازم به ذکر است که بین اخلاق مدیریت، پاسخگویی اجتماعی و تعهد اجتماعی با مسئولیت اجتماعی تفاوت وجود دارد. در این خصوص «اندرسن» در کتاب خود چنین می نویسد: «هر دو اصطلاح اخلاق مدیریت و مسئولیت اجتماعی در رابطه با رعایت ارزشها و

هنجارها و اصول اخلاقی جامعه و تامین هدفهای سازمان ازسوی مدیران هستند... با این تفاوت که مسئولیت اجتماعی در ارتباط با مسائل کلان سازمان و اخلاق در ارتباط با رفتار فردی مدیران و کارکنان است.

«استیفن رابینز» نیز در این باره می نویسد: «اگر مفهوم مسئولیت اجتماعی را با مفاهیم تعهد اجتماعی و پاسخگویی اجتماعی مقایسه نماییم، متوجه می شویم که مسئولیت اجتماعی در میانه سیر تکامل مشارکت اجتماعی می باشد. (از تعهد اجتماعی تا پاسخگویی اجتماعی)».

یک سازمان، زمانی به تعهد اجتماعی اش عمل می کند که به مسئولیتهای قانونی و اقتصادی خود عمل نماید و نه بیشتر. به عبارت دیگر، او به حداقل مسئولیتی که قانون از او خواسته است عمل می کند. چنانچه سازمانی، هدف اجتماعی را ترغیب کند، تنها به منظور رسیدن به هدفهای اقتصادی اش می باشد و نه چیز دیگر. مسئولیت اجتماعی با ورود خود، یک چارچوب حاکمیت اخلاقی را اضافه می کند که براساس آن سازمانها به فعالیتهایی اقدام می کنند که وضع جامعه را بهتر کرده، از انجام کارهایی که باعث بدتر شدن وضعیت جامعه می گردند پرهیز می کنند. و نهایتاً، پاسخگویی اجتماعی اشاره به توان و ظرفیت سازمان در جهت عمل و اقدام نسبت به خواسته ها و انتظارات جامعه دارد.

مفروضات سیستم حسابداری مسئولیت های اجتماعی:

چهار فرض اساسی سیستم حسابداری مسئولیتهای اجتماعی عبارتاند از:

- ۱- هر واحد تجاری در قبال جامعه پیرامونی خود تعهداتی دارد که پایبند به انجام آنهاست.
 - ۲- منابع اقتصادی اجتماع کمیاب و محدود است، پس ضرورت دارد در به کارگیری و استفاده از آنها حداکثر بهره‌وری حاصل آید، به گونه ای که منافع اجتماعی حاصل از مصرف آنها بیش از هزینه های اجتماعی شود.
 - ۳- کالاهایی که قبلاً رایگان بوده اند، دیگر اینچنین رایگان در دسترس قرار نمی گیرند. مثلاً آب و هوای پاکیزه اغلب نیازمند مخارج سنگین ناشی از مقررات مربوط به کنترل آلودگی محیط زیست و عملیات خود پالایی است، پس واحد تجاری باید در ازای استفاده از آنها منفعی را در اختیار اجتماع قرار دهد.
 - ۴- از حقوق مسلم جامعه است که از میزان تعهدات اجتماعی، واحد تجاری نسبت به خود و همچنین مقدار انجام شده آنها آگاهی یابد و این آگاهی لازم است براساس اصول و مبانی گزارشگری حسابداری صورت گیرد.
- اما در رابطه با اصول و مفاهیم اساسی سیستم حسابداری مسئولیتهای اجتماعی، باید گفت که این اصول تا حدود زیادی همان اصول و مفاهیم سیستم حسابداری مالی است، ولی لازم است، تعدیلی در آنها صورت گیرد تا هماهنگ با اهداف سیستم حسابداری مسئولیتهای اجتماعی شود. برای مثال در حسابداری مالی لازم است دامنه شمول مفهوم شخصیت حسابداری گسترش یابد و در بر گیرنده جامعه پیرامون واحد تجاری گردد و یا گسترده مفهوم معامله حسابداری باید شامل معاملات بین واحد تجاری از یک طرف و جامعه پیرامونی خود به عنوان طرف دیگر شود و همچنین سود حسابداری شامل هزینه ها و منافع اجتماعی واحد تجاری شود تا پس از آن بتوان بازده اجتماعی سرمایه گذاری را محاسبه کرد.

حوزه های حسابداری اجتماعی :

چهار حوزه از فعالیتهای اجتماعی شناسایی شده اند:

- الف (تعامل سازمان با جامعه.
 - ب (کمک به توسعه منابع انسانی.
 - ج (کمک به توسعه منابع طبیعی و محیط زیست.
 - د (ارتقای کیفیت محصولات.
- بر اساس این چهارحوزه از فعالیتهای اجتماعی، فعالیتهای اجتماعی شرکتهایی را که حسابداران در آنها فعالیت میکنند، به چهار گروه تقسیم کرده‌اند:

- ۱- در زمینه کارکنان :شامل آثار فعالیتهای سازمان بر کارکنان آن میشود، به عنوان منابع انسانی که در دستیابی سازمان به اهداف آن کمک مؤثری میکنند.
- ۲- در زمینه محیط زیست :فعالیتهای اجتماعی به منظور کاهش آثار منفی فعالیتهای سازمان بر محیط زیست .این فعالیتها برای نگهداری و محافظت از محیط پیرامون و منابع طبیعی طراحی شده‌اند .با توجه به خسارات وارده به محیط زیست توسط آب، هوا و خاک آلوده و آلودگی صوتی، این یکی از مهمترین ابعاد حسابداری اجتماعی است.

۳- در زمینه حمایت از مصرف کننده: شامل فعالیتهایی است که هدف آنها دستیابی به رضایت مشتری و حفاظت از منافع آنها است. مثالهایی در این زمینه عبارتند از: ایمنی محصولات، اعتبار تبلیغات، ارایه اطلاعات کافی درباره محصول در زمینه روشها و محدودیتهای استفاده، خطرات مربوط و مدت اعتبار.

۴- در زمینه جامعه: شامل فعالیتهایی است با هدف کسب منافع عمومی، همانند استخدام افراد معلول، آموزش دانشجویان، ایجاد مهدکودک برای کودکان در منطقه، کمک به برنامههای سلامتی و گسترش حمایت از جوامع خیریه. در این زمینه، هدف کلی کمک به توسعه و رفاه جامعه است.

هدف های حسابداری اجتماعی:

قرارداد واحد تجاری و جامعه پیرامونی اش، دو کارکرد مهم را برای واحدهای تجاری در پی دارد که عبارتند از:
- تولید و ارائه کالاها و خدمات سودمند برای جامعه.

توزیع عادلانه امکانات اقتصادی، اجتماعی یا سیاسی بین گروه های اجتماعی که در واقع عامل پیدایش و دوام واحد تجاری هستند در نقش تولید و ارائه کالاها و خدمات اجتماعی، واحد تجاری کارکردی تولیدی دارد و فرض می شود که انتفاع اجتماعی حاصل از تولیدات واحد تجاری بیش از هزینه های اجتماعی آن خواهد بود. مدیریت واحد تجاری همزمان با تعیین آثار و نتایج سرمایه گذاریهای اقتصادی، می باید هزینه - منفعت اجتماعی را نیز در نظر بگیرد و با توجه به میزان انتفاع یا زیان متحمل بر جامعه به هر گونه سرمایه گذاری اقدام کند. وظیفه دوم واحد تجاری، کارکرد توزیعی است. در کارکرد تولیدی، به طور کلی به انتفاع یا هزینه اجتماعی معاملات اجتماعی واحد تجاری اشاره شد ولی در کارکرد توزیعی چگونگی توزیع این هزینه ها و منافع اجتماعی بین اقشار مختلف جامعه مطرح می شود؛ به عبارت دیگر، مسأله این است که آیا در اثر معاملات اجتماعی واحد تجاری، همگی گروه های اجتماعی به طور عادلانه انتفاع یا هزینه را متحمل شده اند یا توزیع ناعادلانه صورت گرفته است؛ مثلاً اگر بانکی به دلیل نیاز و تقاضای مناطق پر رونق، یکی از شعبه های خود را در منطقه ای کم رونق و پر جمعیت، تعطیل و به مکانی دیگر منتقل کند، بهره وری خود بانک و اقلیتی از جامعه و در مقابل، زیان رسانی برای اکثریتی از جامعه در منطقه ای دور افتاده و فقیر نشین را در پی خواهد داشت. به این ترتیب واحد تجاری باعث برهم زدن توزیع عادلانه امکانات و خدمات اجتماعی میشود.

با توجه به دو کارکرد مذکور، حسابداری اجتماعی هدفهای سه گانه ای به شرح زیر را دنبال میکند:

۱ - تعیین و اندازه گیری خالص انتفاع و مشارکت اجتماعی واحد تجاری طی دوره مالی، از طرق محاسبه هزینه ها و منافع اجتماعی واحد تجاری سیاستها و اقداماتی از قبیل استخدام افراد بیکار جامعه، آموزش نیروهای متخصص برای بهبود کیفیت تولیدات و تأسیس شعبه های جدید در مناطق کم رونق و فقیر نشین از جمله اقداماتی است که تأثیر مثبتی بر منافع اجتماعی دارد و باید به عنوان منافع اجتماعی شناسایی شود. به طور کلی واحد تجاری با رعایت ارزشهای اجتماعی همچون عدالت و رفاه اجتماعی در تصمیم گیریهای اقتصادی باعث بهره وری جامعه خواهد شد. مسأله دوم اندازه گیری این هزینه ها و منافع اجتماعی نیز با این مشکل روبرو هستیم. کمی نمودن اطلاعات بر مفید بودن آن می افزاید و نسبت به اطلاعاتی که صرفاً کیفی هستند بار اطلاعاتی بیشتری نیز دارد تلاشها و تحقیقاتی برای کمی نمودن هزینه ها و منافع اجتماعی صورت گرفته و نتایجی را نیز در پی داشته است؛ به طور مثال برای تعیین و اندازه گیری دارایی انسانی و کمی نمودن این نوع دارایی در قالب واحد اندازه گیری پولی، مدلهای هلتنس و لیکرت - هاورز و روشهای بهای تمام شده تاریخی و بهای جایگزینی قابل ذکر است. در عین حال همان گونه که با پیدا کردن صفر مطلق و قابل سنجش نمودن اطلاعات اجتماعی، تحول اساسی در علوم اجتماعی حاصل خواهد شد، حسابداری اجتماعی نیز به طور دقیق تر و قابل فهمتر منافع و هزینه های اجتماعی را شناسایی، اندازه گیری و گزارش خواهد کرد.

۲- تعیین ارتباط استراتژی و عملیات جاری واحد تجاری با ترجیحات و معیارهای اجتماعی

از طریق بکارگیری حسابداری اجتماعی مشخص خواهد شد که واحد تجاری در انجام و ایفای تعهدات اجتماعی تا چه اندازه موفق است، و عملیات روزمره اش تا چه حد با هدفها و معیارهای از پیش تعیین شده اجتماعی واحد تجاری مطابقت دارد. دو هدف مذکور، اهدافی هستند که به تعیین و اندازه گیری تأثیرات متقابل معاملات اجتماعی واحد تجاری و جامعه و ارزیابی عملکرد اجتماعی واحد تجاری تأکید دارد و هدف سوم به نحوه گزارشگری اجتماعی و تأثیر آن بر تصمیم گیریهای استفاده کنندگان، اشاره دارد.

۳- ارائه اطلاعاتی مربوط در مورد هدفها، سیاستها و برنامه های اجتماعی واحد تجاری از نظر گزارشگری برون سازمانی و تأمین نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان، اطلاعاتی مربوط، کافی و مناسب برای کمک به ارزیابی و آگاهی از مشارکتهای اجتماعی واحد تجاری باید گزارش گردد. ارائه اطلاعاتی که این ویژگیهای کیفی را ندارد، باعث گمراهی استفاده کنندگان (از قبیل گروه های اجتماعی) خواهد شد. اینها اطلاعاتی

هستند که استفاده کنندگان را در اتخاذ تصمیمات در تخصیص صحیحتر منابع اجتماعی یاری داده و باعث جلوگیری از ابهام و سردرگمی آنها خواهد شد.

حسابداری اجتماعی با تامین هدفهای سه گانه ای که تشریح گردید، به تکمیل حسابداری مرسوم در گزارشگری و تامین اطلاعات کافی، مربوط و مناسب مورد نیاز کلیه استفاده کنندگان، کمک میکند.

دیدگاههای مسئولیت اجتماعی :

نگرشها و نظریات مربوط به مسئولیت اجتماعی سازمان، سابقه چندانی ندارند. قبل از سالهای حدود ۱۸۰۰، هنجارها و نگرشهای اجتماعی، اثر بسیار کمی بر اعمال مدیریت داشته است. در دهه آخر قرن نوزدهم، در زمانی که شرکتهای بزرگ و عظیم در حال شکل گیری بودند و صنایع بزرگ، روز به روز قویتر می شدند، توجه جامعه به ضرورت مسئولیت اجتماعی سازمانها بیشتر معطوف گردید. در ابتدای قرن حاضر، بسیاری از صاحب نظران، نیاز به مسئولیت اجتماعی سازمانها را مورد تاکید قرار دادند. و بالاخره در سال ۱۹۱۹ محققان رشته بازرگانی برای اولین بار هشدار دادند که اگر بنگاههای اقتصادی درخصوص انجام مسئولیت اجتماعی خود اهمال کاری کنند، جامعه بایستی به هر نحو ممکن اختیارات آنها را درخصوص فعالیتهای اقتصادی شان سلب کند و کنترل آنها را دردست گیرد. از اوایل دهه ۱۹۲۰ سایر محققان مدیریت در نوشته های خود به مسئولیت اجتماعی بنگاههای اقتصادی تاکید کرده اند.

نظریات:

به طور کلی سه رویکرد در مورد مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکتهای وجود دارد که به شرح زیر قابل تبیین می باشند:

نظریه اول از تئوریهای کلاسیک اقتصادی منشا می گیرد. طبق این مفهوم شرکت فقط و فقط یک هدف دارد و آن هم به حداکثر رساندن سود و به تبع آن حداکثر نمودن ثروت سهامداران است. البته این مفهوم تا جایی پذیرفته شده و قابل حمایت است که در جهت تلاش برای رسیدن به هدف چارچوبی اخلاقی و حقوقی وجود داشته باشد.

نظریه دوم در دهه ۱۹۷۰ میلادی ارائه گردیده است و بر اساس آن اهداف اجتماعی در رابطه با به حداکثر رسانیدن سود مورد توجه قرار می گیرد. طبق این نظریه مدیران شرکتهای بایستی تصمیماتی اتخاذ کنند که بین حقوق سهامداران، کارکنان، مشتریان و عامه مردم تعادل ایجاد کنند. در نتیجه بایستی یک اعتلاف و همبستگی بین منافع و ملاحظات متعدد ایجاد شود و این اعتلاف تنها راهی است که شرکت را از هدف حداکثر نمودن سود در بلند مدت مطمئن می سازد.

براساس نظریه سوم سود نقطه پایانی اهداف موسسات نیست و مدیران اجرایی شرکتهای پس از کسب سود با مشکل خواسته های کارکنان برای افزایش دستمزد، لزوم اجرای طرح های توسعه، درخواست قیمتهای پایین تر از جانب مشتریان، سود سهام بیشتر برای سهامداران مواجه شوند.

در این حالت تصمیم گیریهای سازمانی لازم است به جای تلاش در جهت حداکثر نمودن سود به دنبال کسب سطح مناسبی باشد که هم طی آن سود کسب شود و هم سطح مطلوبی از اهداف اجتماعی تامین شود.

تغییر از نظریه دوم به نظریه سوم مسئولیت اجتماعی موسسات مانند حرکت از مفهوم موسسات تجاری بر مبنای منافع سهامداران به یک مفهوم گسترده تر می باشد.

یعنی در نظریه دوم ملاک ایجاد سود برای سهامداران بود که با حقوق دیگر گروههای علاقمند از قبیل مشتریان، کارکنان و غیره مرتبط می شد در صورتی که نظریه سوم تاکید دارد که مسئولیت موسسه تجاری در قبال افراد ذینفع بوده و نیز سود و زیان به عنوان یکی از نتایج فعالیتهای آنان محسوب می شود. و باید تصمیمات سازمانی براساس آن دسته از راه کارهایی که در اجتماع مسئولیت بیشتری را بوجود می آورد اتخاذ گردد. اکثر موسسات اغلب قادر به برنامه ریزی در اموری که اکثریت اجتماع از آن استفاده ببرند نیستند، لذا بدون شناسایی و آگاهی دقیق از برتریهای اجتماعی اغلب نظرات در این زمینه ناشی از قضاوتهای ذهنی است.

براین اساس رسیدن به رفاه اجتماعی و اقتصادی که بر مبنای تئوری و ذهنیت استوار گردیده ممکن است منجر به تصمیمات مفید برای اجتماع نگردد.

در این میان نقش دولت نیز به عنوان یک قدرت تعیین کننده قابل ملاحظه است. اعمال نفوذ دولت ممکن است به سه صورت انجام گیرد:

۱) تعیین فعالیتهای اجتماعی و غیر قانونی.

۲) تصویب مقررات و قانون در جهت محدود نمودن توسعه فعالیتهایی که فی نفسه به حال اجتماع مفید بوده اما اجرای بدون محدودیت آن برای سلامت جامعه زیان آور است.

۳) برخورد مناسب با یک سری فعالیتها که دارای هزینه های اجتماعی و اثرات منفی در اجتماع است. مانند تعیین مالیات برای شرکت برای تامین هزینه خسارات وارده به اجتماع. هدف اصلی از تعیین اینگونه مالیاتها تشویق شرکتها به کاهش اثرات فعالیتهاى مزبور و کنترل آنهاست.

از بحث در مورد ماهیت مقررات دولتی در حل مسائل اجتماعی مشخص می شود که تعریف مسئولیت اجتماعی شرکتها بسیار مشکل است

مفاهیم حسابداری اجتماعی: هدفهای حسابداری اجتماعی، چارچوب تئوریک و اساسی را فراهم کرده و در مقابل، مفاهیم، دیدگاه های عملی و کاربردی را ارائه می نماید. همان طور که اشاره شد، یکی از هدفهای حسابداری اجتماعی، تعیین و اندازه گیری منافع و هزینه های اجتماعی و نهایتاً خالص مشارکت اجتماعی واحد تجاری است. سود حسابداری فقط بخشی از این مشارکت را نشان میدهد زیرا صرفاً بر اساس معاملات بازار، اندازه گیری شده و معاملات متعدد دیگری را که به طور همزمان با معاملات اقتصادی به طور غیررسمی بین واحد تجاری و جامعه روی داده را نادیده گرفته است.

مثال: بر اثر اقدام بانک در تعطیلی و بستن یکی از شعبه هایش در منطقه ای دور افتاده و کم رونق، بخشی از جامعه از تسهیلات بانکی که به راحتی در دسترس مردم بوده محروم شده و باعث بیکاری و کاهش فرصتهای شغلی، افزایش هزینه رفت و آمد ساکنان و نیز کارمندان شعبه قبلی تا شعبه جدید بانک، کاهش ارزش املاک و واحدهای تجاری و رکود اقتصادی بیشتر آن منطقه خواهد شد. در مقابل، اگر بانک به توسعه شعبه هایش در چنین محلات و مناطقی اقدام کند، به تدریج باعث رونق گرفتن منطقه و نهایتاً افزایش سودآوری بانک و جامعه خواهد شد.

به این دلایل، حسابداری باید چنین معاملات غیر تجاری را نیز همزمان با معاملات اقتصادی شناسایی و گزارش کند. بنابراین ضروری است مفاهیم اساسی نظیر معاملات اجتماعی، سود اجتماعی، ارکان اجتماعی، سرمایه اجتماعی و خالص داراییهای اجتماعی تعریف شود.

۱-معاملات اجتماعی:

معاملات اجتماعی، معاملات و مبادلات متقابل بین واحد تجاری و جامعه پیرامون آن است که نتیجه ای از تصمیمات و اقدامات اقتصادی واحد تجاری و جامعه پیرامون اوست. ویژگی این نوع معاملات این است که در بازار معاملات اقتصادی نمایان نیستند. شناسایی گزارشگری معاملات اجتماعی به صورت خالص تاثیرات آن در قابل سود خالص دوره مالی، معیار مناسبی برای بررسی تاثیر اجتماعی واحد تجاری است.

۲- سود اجتماعی:

سود اجتماعی خالص مشارکت و تاثیرات معاملات اجتماعی واحد تجاری با جامعه پیرامونش طی دوره مالی است که از مقایسه هزینه ها و منافع اجتماعی به دست میآید. در هنگام محاسبه سود اجتماعی، تطابق صحیح هزینه های اجتماعی با منافع اجتماعی باید صورت گیرد.

۳-ارکان اجتماعی:

ارکان اجتماعی، گروه های اجتماعی هستند که به طور غیر رسمی با واحد تجاری قرارداد اجتماعی منعقد کرده اند و پیامد آن تعهدات اجتماعی برعهده واحد تجاری است. در سیستم حسابداری مرسوم این ارکان اجتماعی به رسمیت شناخته نشده و فقط سرمایه و حقوق صاحبان سهام و تعهدات رسمی واحد تجاری و تغییرات طی دوره آن، ثبت و گزارش میشود. در سیستم حسابداری اجتماعی، این حقوق وعلائق اجتماعی نسبت به واحد تجاری، از طریق حساب ((سرمایه اجتماعی))، قابل شناسایی و گزارشگری است.

۴-سرمایه اجتماعی:

سرمایه اجتماعی، میزان علائق، حقوق و ادعاهای ارکان اجتماعی نسبت به واحد تجاری است. ثبت و گزارشگری چنین حقوق و علائقی ممکن است با سیستم حسابداری مرسوم مطابقت نداشته باشد ولی در عین حال اندازه گیری و گزارشگری سرمایه اجتماعی به عنوان مبنایی سودمند و مفید برای استفاده کنندگان هنگام تصمیم گیری خواهد بود. بدین گونه که مدیریت واحد تجاری در تصمیم گیریهای اقتصادی روزمره، همزمان با در نظر گرفتن ملاحظات مالی، حقوق و علائق اجتماعی شناسایی شده، از جمله اثراتی که تاسیس یک کارخانه جدید و چگونگی تولیدش بر محیط زیست، اشتغال، تسهیلات عمومی و... و ادعاهای و منافع و هزینه هایی که هر کدام از گروه های اجتماعی به دنبال چنین اقداماتی خواهند داشت، را در نظر میگیرد.

۵- خالص دارایی اجتماعی:

خالص دارایی اجتماعی، ما به تفاوت افزایش منابع جامعه و تحلیل منابع جامعه در اثر فعالیت واحد تجاری در طول عمر اوست. خالص دارایی اجتماعی در سیستم حسابداری مرسوم به عنوان یک منبع بالقوه کسب سود در فرایند عملیات واحد تجاری شناسایی و گزارش نمیشود؛ در حالی که خالص دارایی اجتماعی میتواند مبنایی سودمند برای تصمیم گیریهای بهینه استفاده کنندگان و مدیریت واحد تجاری باشد؛ به طور مثال، مدیریت واحد تجاری میتواند با داشتن اطلاعات کافی در مورد منابع اجتماعی، اطلاعات لازم را برای بهای تمام شده استخدام پرسنل جدید و بودجه بندی بهای تمام شده کالاهای تولیدی در اختیار داشته و تصمیمات بهتری را اتخاذ کند.

مفهوم حسابداری مسئولیت های اجتماعی

آرا و نظرات مختلفی در رابطه با مفهوم حسابداری مسئولیت های اجتماعی و همچنین وجه تسمیه آن وجود دارد. از نظر مفهوم، گروهی آن را بخشی از حسابداری مالی می دانند و اجرای آن را با گسترش دامنه حسابداری مالی امکانپذیر می دانند و یا به عبارتی از نظر این گروه حسابداری مسئولیتهای اجتماعی تنها گسترش ساده ای از نقش حسابداری سنتی است. در حالی که گروه غالب عقیده دارند که سیستم حسابداری مسئولیتهای اجتماعی، اصول، قواعد و مفاهیم خاص خود را دارد، به گونه ای که می توان آن را یک موضوع کاملاً جداگانه مانند حسابداری مدیریت، حسابداری بهای تمام شده، حسابداری دولتی و غیره دانست که هدف آن مواجهه با مسائل اجتماعی زیر است

۱- ارزیابی تاثیر اجتماعی فعالیتهای واحد تجاری؛

۲- اندازه گیری هزینه ها و تعهدات اجتماعی واحد تجاری؛

۳- اندازه گیری منافع اجتماعی واحد تجاری؛

۴- فراهم آوردن یک سیستم اطلاعاتی درون و برون سازمانی که در امر ارزیابی تاثیرات اجتماعی واحد تجاری کمک کند.

اما از جنبه نامگذاری نیز عده ای آن را حسابداری اجتماعی و گروهی آن را حسابداری اجتماعی واحد تجاری نامیده اند، اما اصطلاح رواج یافته، همان حسابداری مسئولیتهای اجتماعی است.

تفکیک هزینه های اجتماعی و اقتصادی یکی از مشکلات حسابداری مسئولیتهای اجتماعی است زیرا بسیاری از هزینه ها را می توان در هر دو طبقه تقسیم بندی کرد.

از جنبه تعریف مفهوم حسابداری مسئولیتهای اجتماعی، باید گفت که تعاریف متفاوتی از سوی صاحب نظران و اندیشمندان ارائه شده است که مهمترین و رایجترین آنها به شرح زیر است:

حسابداری مسئولیتهای اجتماعی بخشی از دانش حسابداری است که هدف آن اندازه گیری و گزارشگری اثرات اجتماعی (هزینه ها و منافع اجتماعی) ناشی از فعالیتهای واحد تجاری است و از آنجایی که هر واحد تجاری عضوی از جامعه ای است که در آن فعالیت می کند و به طور مستمر در تعامل با سایر اعضای جامعه است و با استناد به قراردادهای نا نوشته اجتماعی بین اعضای جامعه که برای حفظ منافع تمامی اعضا وضع شده اند، ضرورت دارد، واحد تجاری از تعهدات و مسئولیتهای خود آگاه باشد و آنها را محدود به حفاظت منافع سهامداران نداند، بلکه تعهدات و مسئولیتهای دیگری در قبال سایر گروههای اجتماع از قبیل اعتبار دهندگان، کارکنان، مشتریان و فروشندگان و گروههای موجود در جامعه و همچنین محیط زیست پیرامون خود احساس کند. برای مثال در سیستم حسابداری مسئولیتهای اجتماعی، گزارشگری نتایج عملیات واحد تجاری محدود به روش سنتی مقابله درآمد با هزینه ها نخواهد بود، بلکه ضرورت دارد که دامنه این مقابله گسترش یابد و هزینه ها و منافع واحد تجاری را نیز در بر گیرد.

مزایا و مشکلات اجرای سیستم حسابداری مسئولیت های اجتماعی

از مهمترین مزایای اجرای سیستم حسابداری مسئولیتهای اجتماعی می توان به موارد زیر اشاره کرد:

دو شیوه در گزارشگری هزینه های اجتماعی وجود دارد:

۱- گزارشگری در یادداشتهای همراه صورتهای مالی

۲- گزارشگری هزینه های اجتماعی به صورت مجزا و مستقل

۱- موجب افزایش نقش اجتماعی واحدهای تجاری می شود و حضور آنها را در فعالیتهای زیست محیطی و مشارکت در برنامه های

توسعه اجتماعی و اقتصادی افزایش می دهد.

۲- فراهم شدن شرایط برای وارد کردن موضوع محیط زیست در حسابهای ملی که خود منجر به دو نتیجه خواهد شد:

اول: فراهم کردن اطلاعات با اهمیت برای برنامه ریزان توسعه اقتصادی و اجتماعی در سطح ملی؛

دوم : فراهم کردن شرایط برای بهبود روشها و مؤلفه های مربوط به محاسبه تولید ناخالص داخلی .
اما در مقابل مزایای اجرای سیستم حسابداری مسئولیتهای اجتماعی، مشکلات متعددی نیز وجود دارد که از مهمترین آنها می توان به مشکلات مربوط به اندازه گیری و گزارشگری هزینه ها و منافع اجتماعی اشاره کرد.

مشکلات تفکیک هزینه های اجتماعی و اقتصادی: هزینه های اجتماعی و هزینه های اقتصادی هر واحد تجاری نشئت گرفته از تعهدات اجتماعی و اقتصادی واحد تجاری است؛ تعهداتی که ممکن است به دلیل الزامات قانونی و یا خواسته ارادی واحد تجاری باشند . اما مشکلی که تهیه کنندگان گزارشهای اجتماعی با آن روبه رو هستند، مربوط به تفکیک این دو نوع هزینه است. زیرا اختلاط و امتزاج برخی از اینگونه تعهدات با یکدیگر، مشکلاتی را در کشیدن خط فاصل بین آنها ایجاد می کند. برای مثال هزینه های تحقیق و توسعه و یا هزینه های مربوط به افزایش ضریب ایمنی محصول می تواند به عنوان هزینه اجتماعی در نظر گرفته شوند ، در حالی که از طرف دیگر ممکن است به عنوان یک هزینه اقتصادی در نظر گرفته شوند که به قصد افزایش حجم فروش و توانایی رقابت بیشتر با سایر تولید کنندگان باشد و یا هزینه های مربوط به آموزش کارکنان ممکن است به منظور فراهم کردن فرصتی برای پیشرفت علمی کارکنان در نظر گرفت که در این صورت یک نوع هزینه اجتماعی است، در حالی که می توان اینگونه هزینه ها را به عنوان هزینه های اقتصادی نیز نگاه کرد که به قصد افزایش بهره وری و در نهایت افزایش سودآوری صورت گرفته باشند.

معیارهای تفکیک هزینه های اجتماعی از اقتصادی

در مباحث نظری حسابداری دو معیار برای تفکیک اینگونه هزینه ها از یکدیگر وجود دارد که عبارتند از:

- ۱-معیار هدف از انجام یک نوع فعالیت یا هزینه؛
- ۲-معیار الزامات قانونی .طبق معیار اول ، هزینه هایی که واحد تجاری به قصد بهبود جایگاه خود نزد افکار عمومی انجام می دهد و یا هزینه هایی که به قصد کمک به پاکیزگی محیط زیست ، آموزش کارکنان و افراد جامعه ، فراهم کردن مسافرتها علمی و سیاحتی در دوره تعطیلات صورت می گیرد ، یک نوع هزینه اجتماعی خواهند بود ، چه انجام آنها از روی اراده باشد چه از روی الزامات قانونی.هزینه هایی که به منظور افزایش سود واحد تجاری صورت می گیرد، هزینه اقتصادی در نظر گرفته می شوند.
- اما طبق معیار دوم، الزامات قانونی، معیار تفکیک هزینه های اجتماعی از هزینه های اقتصادی خواهند بود. بنابراین هزینه هایی که واحد تجاری بر اساس الزامات قانونی انجام می دهد، به عنوان هزینه های اقتصادی در نظر گرفته می شوند. اگر قانون، واحد تجاری را ملزم کرده باشد که وسیله ایاب و ذهاب کارکنان و همچنین وسایل ایمنی کار و بهداشت محیط را فراهم کند، اینگونه هزینه ها هزینه اجتماعی نخواهند بود، بلکه هزینه اقتصادی اند .اما هزینه هایی که واحد تجاری از روی خواست و نه الزام قانونی انجام می دهد، به عنوان یک نوع هزینه اجتماعی در نظر گرفته می شوند.

مشکلات مربوط به ارتباط هزینه ها و منافع اجتماعی

یکی دیگر از مشکلات مربوط به اندازه گیری و گزارشگری هزینه ها و منافع اجتماعی واحد تجاری ناشی از آن است که تهیه کنندگان اینگونه گزارشها قادر به ایجاد ارتباط بین هزینه های اجتماعی و منافع اجتماعی حاصل از آنها نیستند ، به طور مثال هزینه های اجتماعی مربوط به کمکهای نقدی و غیر نقدی به موسسات فرهنگی و آموزشی جامعه و مبارزه با بی سوادی در جامعه و آلودگی محیط زیست و یا افزایش سطح آگاهی افراد جامعه برای حفظ و بهره برداری بهینه از منابع جامعه ممکن است در بلند مدت دارای منافع اجتماعی باشند، اما ارتباط دادن آنها با منافع اجتماعی واحد تجاری و همچنین گزارش آنها بر حسب واحد پول با مشکلات فراوانی همراه است.

هزینه های اجتماعی در سیستم حسابداری مسئولیت های اجتماعی عبارتند از:

- ۱-هزینه منابع انسانی به کار گرفته شده در واحد تجاری بر اساس هزینه فرصت به کارگیری آنها در یک فعالیت دیگر؛
- ۲-مواد خام مورد استفاده در واحد تجاری براساس هزینه فرصت استفاده از آنها در یک فعالیت دیگر؛
- ۳-داراییهای سرمایه ای (ساختمان و تجهیزات) بر اساس ارزش جایگزینی؛
- ۴-منابع و خدمات عام المنفعه مورد استفاده واحد تجاری از قبیل: پل ها و راههای ارتباطی، خدمات پلیس، آتش نشانی، بهداشت ، درمان و آموزش؛
- ۶-ضرر و زیانهای اجتماعی ناشی از فعالیتهای تولیدی واحد تجاری مانند آلودگی محیط زیست ناشی از کارخانه های سیمان و آسیبهای کشیدن سیگار برای شرکتهای تولید کننده و عرضه کننده سیگار.

اما منافع اجتماعی واحد تجاری شامل:

- ۱- حقوق و دستمزد پرداختی به کارکنان واحد تجاری؛
- ۲- بهره های پرداختی بابت استقراض از اعتبار دهندگان؛
- ۳- سود سهام توزیع شده بین سهامداران؛
- ۴- هزینه های اجرای برنامه های آموزشی، تربیتی و خدمات درمانی؛
- ۵- برنامه های فرهنگی، اجتماعی و تفریحی اجرا شده توسط واحد تجاری برای کارکنان و فرزندان آنها و همچنین افراد جامعه؛
- ۶- هزینه های زیبا سازی فضای واحد تجاری و هزینه های مبارزه با آلودگی محیط زیست؛
- ۷- هزینه های تحقیق و توسعه جهت بهبود کیفیت محصول.

در خصوص چگونگی فرایند گزارشگری هزینه ها و منافع اجتماعی واحد تجاری دو نظر متفاوت وجود دارد. در یک نظر شیوه گزارشگری آن است که گزارش مربوط به هزینه ها و منافع اجتماعی را در بخش یادداشتهای همراه صورتهای مالی ارائه می دهد. طرفداران این شیوه گزارشگری، همان گروههای هوادار نظریه حسابداری مسئولیتهای اجتماعی به عنوان بخشی از حسابداری مالی هستند. در نظر دیگر، شیوه گزارشگری است که پیشنهاد آن توسط گروههای هوادار استقلال حسابداری مسئولیتهای اجتماعی از حسابداری مالی ارائه شده است و طبق آن واحد تجاری ملزم است، یک گزارش اجتماعی که متضمن اطلاعات تفصیلی در رابطه با تعهدات اجتماعی، هزینه ها و منافع اجتماعی واحد تجاری است، ارائه دهد. که این شیوه گزارش دهی نیز خود ممکن است به دو شیوه ارائه شود.

- ۱- گزارش عملکرد اجتماعی توصیفی برای فعالیتهای اجتماعی واحد تجاری؛
 - ۲- گزارش عملکرد کمی، که مشکلات زیادی برای تهیه آن وجود دارد، لیکن دارای افشای کاملتری است و در بر گیرنده هزینه های اجتماعی از یک طرف و منافع اجتماعی از طرف دیگر است و تفاوت آن ممکن است مثبت (فزونی منافع اجتماعی بر هزینه های اجتماعی) و یا منفی (فزونی هزینه های اجتماعی بر منافع اجتماعی) باشد.
- ماهیت حسابداری اجتماعی: حسابداری مرسوم با تاکید بر اندازه گیری و گزارشگری معاملات و رویدادهای اقتصادی، معاملات اجتماعی واحدهای تجاری با اجتماع پیرامونش را نادیده می گیرد. پیامد این معاملات اجتماعی، هزینه های اجتماعی به معنی کاهش منابع اجتماعی و منافع اجتماعی به معنی افزایش و بهبود منابع اجتماعی است. هدف نهایی حسابداری اجتماعی اندازه گیری و گزارشگری این منابع، هزینه ها و منافع اجتماعی است.

استفاده کنندگان از اطلاعات حسابداری اجتماعی

- آنچه از تعاریف حسابداری اجتماعی بر می آید اینست که علاوه بر سهامداران^۱ و ذینفعان^۲ (که شامل سهامداران می شود)، سایرینی نیز وجود دارند که می بایست این اطلاعات به آنها ارائه شود.
- آنچه از عنوان سهامدار بر می آید منظور همان افرادی هستند که سهام شرکت در دست آنها می باشد. اما جهت مشخص شده ذینفعان به تعریف بیور^۳ اشاره می نمایم. بیور ذینفعان از اطلاعات (مالی) حسابداری را به ۵ گروه زیر تقسیم بندی نموده است:
- الف- سرمایه گذاران، شامل سرمایه گذار متنوع و غیر متنوع
- ب- واسطه های اطلاعاتی، شامل تحلیل گران مالی، سازمان های تعیین کننده رتبه سهام، سازمان های مشاوره دهنده و سازمان های کارگزاری
- ج- تدوین کنندگان مقررات، شامل هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی، کمیسیون بورس اوراق بهادار و مجلس قانون گذاری ایالات متحده آمریکا

- د- مدیریت، شامل شرکت های بزرگ در مقایسه با کوچک و شرکت های سهام عام در مقابل خاص
- ه- حسابرسان، شامل موسسه های ملی در مقایسه با موسسه های محلی و... (پارسائیان، ۱۳۸۴: ۲۰۳)

^۱- Stockholders

^۲- Stakeholders

^۳- Beaver

منابع و مراجع

- [۱] پارسائیان، علی (مترجم) (۱۳۸۴). تئوری حسابداری ۱. چاپ اول، تهران: انتشارات ترمه.
- [۲] جعفری، محمدرضا (۱۳۷۲). "تئوری حسابداری اجتماعی". بررسیهای حسابداری، شماره ۲، ۷۸-۸۹.
- [۳] خوش طینت، محسن (۱۳۷۳ و ۱۳۷۴). "حسابداری مسئولیتهای اجتماعی". بررسیهای حسابداری، شماره ۱۰ و ۱۱، ۱۸-۳۴.
- [۴] خوش طینت، محسن و حمید راعی (۱۳۸۳). "تأثیر ارائه اطلاعات حسابداری اجتماعی بر تصمیم گیری سرمایه گذاران". بررسیهای حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۷، ۷۳-۹۲.
- [۵] فروغی، داریوش؛ میر شمس شهبهانی، مرتضی و سمیه پور حسین (۱۳۸۷). "نگرش مدیران درباره افشای اطلاعات حسابداری اجتماعی- شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (۱۳۸۶)". بررسیهای حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۲، ۵۵-۷۰.
- [۶] نشریه بررسیهای حسابداری، شماره ۵، پاییز ۱۳۷۲، تئوری حسابداری اجتماعی: محمدرضا جعفری.
- [۷] نشریه بررسیهای حسابداری، شماره ۱۰ و ۱۱، زمستان ۱۳۷۳، حسابداری مسئولیتهای اجتماعی: محسن خوش طینت.
- [۸] حسابداری منابع انسانی: ترجمه دکتر ناصر میرسپاسی، مرکز آموزشی مدیریت دولتی، ۱۳۷۴
- [۹] حسابداری ۱- ماهنامه تدبیر شماره ۱۸۹، حسابداری مسئولیتهای اجتماعی
- [۱۰] فصلنامه بررسی های حسابداری شماره ۵، تئوری حسابداری اجتماعی
- [۱۱] فصلنامه بررسی های حسابداری شماره ۱۰ و ۱۱، حسابداری مسئولیتهای اجتماعی
- [۱۲] فصلنامه بررسی های حسابداری شماره ۳۷، تأثیر آرایه اطلاعات حسابداری اجتماعی بر تصمیم گیری سرمایه گذاران
- منابع انسانی: ترجمه دکتر زهرا حسن قربان، مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، پاییز
- [۱۳] [اشنایدر، سوزان سی و ژان سوئی بارسو (۱۳۷۹): مدیریت در پهنه فرهنگ ها، ترجمه: سید محمد اعرابی و داوود ایزدی، تهران، پژوهشهای فرهنگی،
- [۱۴] [قلی پور، آرش، (۱۳۸۰): جامعه شناسی سازمان ها، رویکرد جامعه شناختی به سازمان و مدیریت، تهران، سمت.
- [۱۵] [رحمان سرشت، حسین، (۱۳۷۷): تئوری های سازمان و مدیریت، جلد اول، تهران، مؤسسه انتشارات فرهنگی فن و هنر.
- [۱۶] [بارنارد، چستر، (۱۳۶۸): وظیفه های مدیران، ترجمه: محمدعلی طوسی، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی، تهران.
- [۱۷] [هانگر جی دیوید و توماس ال ویلن (۱۳۸۴): مبانی مدیریت استراتژیک، ترجمه: سید محمد اعرابی و داوود ایزدی، تهران پژوهش های فرهنگی،
- [۱۸] [دیوید فرد آر، (۱۳۸۲): مدیریت استراتژیک، ترجمه: علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی.
- [۱۹] [لاوسن، آلن، (۱۳۸۱): مدیریت اخلاقی در خدمات دولتی، ترجمه: محمدرضا ربیعی مندجین و حسن کیوریان، تهران، نشر یکان.
- [۲۰] [دسلر، گری، (۱۳۷۸): مبانی مدیریت منابع انسانی، ترجمه: علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی.
- [21] Cherry, Alan Abraham (1978). "Testing the Effects of Social Accounting Information on Decision Making And Attitudes A Laboratory Experiment." A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirement for the degree of Doctor of philosophy (management). University of California-Los Angeles
- [22] Hess, David (2001). "Regulation Corporate Social Performance- A New Look At Social Accounting. Auditing and Reporting." Business Ethics Quarterly, Vol. 11, No. 2, pp. 307-330.
- [23] O'Dwyer, Brendan (2005). "Stakeholder democracy- challenges and contributions from social accounting." Business Ethics: A European Review, Vol. 14, No. 1, pp. 28-41.
- [24] Richmond, Betty Jane Etal (2003). " Social Accounting for Nonprofits-Two Models." Nonprofit Management & Leadership, Vol. 13, No. 4, pp. 308-324.
- [25] Hopkins willie E, (2001)» Diversity And Organization performance» , Routledge, Ny, 120-128
- [26] Higgins, J M. & Vincze J.W. (1993) , " Strategic Management Concepts", Fort Worth, Tx: Dyden.

- [27] Mc Namara, carter, (1999), «Complete Guide To Ethics Management»,
- [28] Poesche, (2002)»Agile Manufacturing Straegy& Business Ethics», Journal Of Business Ethics 38, No.4
- [29] OECD Productinty Database, (2005), www.axiss.com.au/assets/document/
- [30] Buckly M. R. ,D s.Beue, D. D. Frink (2001)»Ethical Issues in Human Resources Systems», Human Resource Management Review, No.11, 11-29